

Norden som global vinderregion?

Af Leif Kajberg

I et visions- og inspirationspapir med den løfterige og offensivt ladede titel „Norden som global vinderregion“ lægger analyse- og udredningsinstituttet Huset Mandag Morgen og Nordisk Ministerråd i fællesskab op til debat om, hvad Norden skal leve af i fremtiden. Undertitlen er „På sporet af den nordiske konkurrencemodel,“ og den giver et fingerpeg om, hvad der er papirets grundlæggende sigte: At forholde sig til og give kvalifice-

rede bud på Nordens muligheder for at overleve økonomisk i globaliseringsens tidsalder, hvor markedsøkonomierne rundt om i verden i stigende grad konkurrerer på viden, skabelse og omsætning af viden (sådan hævdes det i hvert fald). Til dette formål har man indforskrevet en række ‚kloge hoveder‘ (en yndet journalist-kliché) – dvs. en broget men nøje udvalgt skare af trendsættere, opinionsdannere, beslutningstagere og *kändisar* fra de nordiske lande. Med andre ord, personer i den øvre del af samfundspyramiden, som ofte har noget på hjerte, og som har let ved at komme til orde i debatten i medierne. Dvs. der lyttes ofte til dem. Blandt de danske navne hæfter man sig bl.a. ved Lars Kolind (Handelshøjskolen i Århus), Jørgen Lindgaard (SAS), Finn Lyng (pensioneret seniorrådgiver, Grønland) og Tor Nørretranders (forfatter). Disse 27 opinionsdannere, som repræsenterer forskellige vidensfelter og positioner i erhverv og samfund, blev bedt om at tænke nordisk, systematisk og konsekvent, og spille ud med deres idéer til, hvordan Norden slår sig igennem globalt og overlever i den skærpede konkurrence med andre aktører i fremtidens globale økonomi. Summen af de mange synspunkter, idéer og kreative indspil præsenteres i en samlet vision for Norden.

En chance der skal udnyttes

Visionsudspillet slår fast, at de nordiske lande – hvis de lægger deres æg i samme kurv – har mange styrkesider

og potentialer, som – hvis de realiseres i et konstruktivt og frugtbar samarbejde – kan give de nordiske lande slagkraft, vækst. Og dermed gode muligheder for at bevare deres velfærd i en turbulent og omskiftelig verden. Men den advarende pegefingernes af og til: Bliver man ikke i de nordiske lande bevidst om sine ressourcer og styrkesider, og plejer og udvikler man ikke sine fælles regionale „spydspidskompetencer,“ kunne man næsten tilføje – for nu at bruge udredningens jargon – ja så spiller man sine kort dårligt. Og forsømmer derved at kvalificere sig til at imødegå de udfordringer og risici, der allerede nu er en realitet. De 27 opinionsdanners bidrag – som er baseret på interviews gennemført i juni 2005 – er sammenskrivet af Mikael R. Lindholm, Anette Prehn og Anette Højgaard Jønsson for Huset Mandag Morgen.

Hovedkonklusionen er, som allerede antydtes, at Norden kan blive en vinderregion i den globale innovationsøkonomi. Og forudsætningerne er gode. Landene i Norden har drevet det vidt på mange områder, de er kendt ude omkring, og deres samfundsmodeller, kulturformer og erhvervsstrategier studeres med stor interesse og i stigende omfang i andre dele af verden. Ja, Norden forbindes udefra, som samlet begreb, med noget decideret positivt. Det er dette fælles renommé, det positive, som de nordiske lande står for, deres landvindinger på mange områder, som de 27 opinionsdannere har prøvet at dykke ned i og sætte ord på. Man vil gerne fremhæve Nordens særtræk og styrkesider udadtil som led i initiativer og strategier, som lægges frem. Derfor tales der ofte om Norden som *brand*, et udtryk eller slagord, skribenterne er utrolig glade for; det ses af det antal gange, som det optræder i doplættet.

LÆS I BLADET

Nyt liv i nordisk debat og i Frit Norden Af Jesper Morville	s. 5
Nordiskt samarbete bättre än EU Av Tomas Larsson	s. 6
Et væld af nødvendig viden Af Jesper Morville	s. 7
Nordens muligheder Af Søren Wibe og Ditte Staun .	8
Debattinlägg om nordiskt samarbete Af Tomas Larsson	s. 10
Europæisk samarbejde skal løse praktiske problemer Af Ragnar Arnalds og Ditte Staun	s. 13
Nordiske noter Ved Jakob Buhl og Leif Kajberg	14

På sporet af den nordiske konkurrencemodell

Samlet set søger flokken af bidragsydere at skitsere konturerne af den nordiske konkurrencemodell og beskrive den fællesnordiske konkurrencekraft, sådan som de ser den. Krumtappen i denne ambitiøse øvelse er en kerne, der består af fire grundbetingelser og otte værdier, som de nordiske lande er fælles om i den globale økonomi.

De fire grundbetingelser er funderet på, at vi deler *samfundsform*, forstår hinandens *sprog* (sådan da, med nogle reservationer, som man også kommer omkring) og med hensyn til livsstil er placeret på samme niveau for *selvrealisering*. Desuden har det en speciel betydning for de nordiske landes fællesskab, at vi gennem mange år har brugt hinanden som

Frit NORDEN

Redaktion:

Leif Kajberg (ansvarshavende)
Klirevænget 31, 2880 Bagsværd
Tlf. 44 98 29 32

Jesper Morville
JesperMorville@mail.dk
Jakob Buhl
NordenDebat@yahoo.se

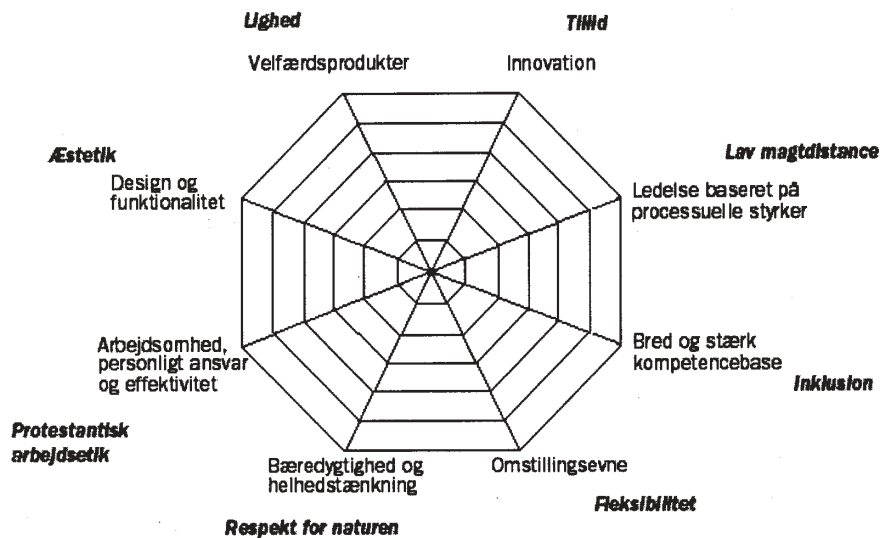
Fritt Norden, Norge:
John Dale
j.dale@online.no

Fritt Norden, Sverige:
Jörgen Bengtson
jorgen.bengtson@telia.com

Abonnement: Dkr. 90,-

Tryk: Toptryk, Gråsten

NV77 | Nordiske styrkepositioner og potentialer

Kilde: Mandag Morgen, 2004

primær referen-ceramme.

De fællesnordiske værdier, som opinionsdannerne har søgt at skyde sig ind på, er formuleret på følgende måde: *Lighed, tillid, lav magtdistance, inklusjon* (dvs. involvering af alle, i grupper og samfund, så vidt muligt), *fleksibilitet, respekt for naturen, protestantisk arbejdsetik og æstetik*.

Hermed er kortene givet og udgangspunktet lagt for en spændende og på flere måder interessant indkredsning af de nordiske landes særpræg og profil udadtil og den nordiske models særlige karakteristika. Spændende og vedkommende er også de steder i debatoplægget, hvor der formuleres ønsker (til politikerne, til de nordiske ministre og Nordisk Ministerråd), pejlemærker og konkrete strategier. Man læser således med glæde, at der efter interviewdeltagernes opfattelse er 'behov for at formulere en ambitiøs regional vision.'

Ønskes: Nyt visionært nordisk lederskab

De håndplukkede nordisk mindede opinionsdannerne efterlyser derfor et „nyt visionært lederskab“ og fremhæver behovet for en ny offensiv samfundsvision med nye mål og et nyt ambitionsniveau set i lyset af de globale udfordringer, der tegner sig for de nordiske lande. Det er selve den nordiske vision, der skal støves grundigt af og have en ny udformning. Opinionsdannerne går med store

sko og kræver intet mindre end en vision, som ambitiøst sætter kursen mod Norden som verdens førende værdiregion og mest avancerede *innovationssamfund*. Innovation har bl.a. at gøre med den løbende udvikling og tilpasning af teknologi, forskningsresultater mv. i erhvervsmæssigt øjemed. For de nye nordiske visionsmagere er de rene nationale strategier yt. I dag er det derimod regionen, dvs. Norden som samlet enhed, det gælder. De visionære hoveder spiller derfor ud med et sæt anbefalinger:

- Man skal kraftfuldt insistere på Norden som global vinderregion
- Norden skal samle sig i en fælles front, blive bevidst om egne ressourcer og gemme enhver kappestrid mellem de enkelte nordiske lande indbyrdes af vejen. Man skal samle sig i fælles erhvervsmæssige offensiver på verdensmarkederne mv.
- Norden skal blive meget bedre til at forstå sine egne, ofte kulturelt betingede, styrkesider
- Norden skal *brandes*, dvs. profileres med en særlig identitet, som fænger ude omkring. Det nordiske „varemærke“ kan fx trække på områder, hvor Norden byder på noget særligt, eksempelvis inden for gastronomi, turisme, bæredygtig energiudvinding, funktionalitet og design med værdierne respekt for naturen plus æstetik i

Norden som global vinderregion
 Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd
 ANP 2005:777
 ISBN 92-893-1237-8
 Sprog: Dansk
 Gratis

Publikationen (96 sider) kan bestilles eller hentes ned (4193KB) på Nordisk Råds hjemmeside:
<http://www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2005:777>

LÆS MERE
om Nordiske Folkerigsdage og Sogndalmanifestet på:
<http://www.fritnorden.dk/NFR.html>

man aner i „Mandag Morgen“-oplægget en ironisk distance til fortidens forsøg på at indkredse det, vi er fælles om i Norden: „Talen om det „særligt nordiske“ kommer let til at runge af regionalt romantisk projekt. Men det nordiske værdifællesskab har andet og større potentiale end som identitetsgiver og mindelund,“ som det fremhæves et sted. Det er dette nye andet og mere, som man i et efterfølgende kapitel – lidt „trendy“ og over-fladisk til tider – søger at sætte ord på i debatudspillet om, hvordan Norden kan relanceres. Man afviser ingeniørlunde, at der er noget om det der specielt nordiske, og det slås fast, at der eksisterer et nordisk værdikompleks funderet i de otte basale værdier, de er nævnt ovenfor. Disse nordiske kerneværdier omsættes i oplægget til mere beskrivende, adfærdsbetonede udsagn.

De nordiske kerneværdier

Karakteristik for „os i Norden“ er således, at vi:

- centrum
- Nordisk omstillingsevne og fleksibilitet skal udnyttes
- Nordisk velfærdsproduktion – inden for fx ældreomsorg, sygehusvæsen, forsikring og miljøbeskyttelse – skal markedsføres. Og det offentligt-private samspil opmuntres kraftigt.
- Og – stadig på overskriftsplanet – Norden skal stile mod at få verdens bedste uddannelsessystem
- Norden skal – stadig i den moderne managementjargon – blive bedre til at „videndele,“ dvs. lære af hinanden og blive inspireret af hinanden. Men skal denne internordiske videndeling sættes i system, er det nødvendigt med systemer og mekanismer til at sprede den relevante viden landene imellem

En ensidig vision?

Det er tydeligt, at denne dynamiske og opdaterede vision for et Norden i det 21. århundrede er en enstrengt vision, ja man fristes til at sige ensporet vision. Ensporet eller endog ensidig som følge af den massive opmærksomhed, som rettes mod Nordens omverden og globaliseringen, som jo langt hen ad vejen handler om omskiftelige økonomiske vilkår og om at ruste sig til nutidens og fremtidens konkurrence på de forskellige markeder i verden. Her er vi milevidt fra de langt mere rummelige og bredspektrede visioner og planer, som er blevet støbt tidligere i andre sammenhænge, inden for de etablerede nordiske organer, inden for foreningslivet og det folkelige arbejde, fx inden for Foreningen Norden, i Nordisk Netværks regi (Knud P. Pedersen), inden for Frit Norden, inden for Nordisk Vision og inden for EU-modstanderbevegelserne. Skribenter, der er/var velbevandede i det nordiske og den nordiske egenart som fx Poul Engberg, Palle Lauring, Jørgen Bukdahl m.fl. synes også helt uden for rækkevidde her. Ja,

- Drager omsorg for hinanden (lighed)
- Stoler på hinanden (tillid)
- Møder hinanden i øjenhøjde (lav magtdistance)
- Vil have alle med (inklusion)
- Udforsker og tilpasser os vores omgivelser (fleksibilitet)
- Drager omsorg for naturen i dag og i morgen (respekt for naturen)
- Finder mening i arbejdet (protestantisk arbejdetik)
- Værdsætter det harmoniske, enkle udtryk (æstetik)

Lidt banale er de måske, disse overskrifter, og vel ikke specielt revolutionerende; men oplæggets skribenter gør deres til i det følgende at belægge udsagnene med uddybende eksempler og præcise iagttagelser fra det mere praktisk nordiske samarbejde og den måde, nordboer har indrettet sig på i deres relationer til de andre i den nordiske „søskendeflok“ (en islænding citeres for dette udtryk). Dog hæfter man sig endnu en gang ved, at de nordiske kvaliteter og særtræk konsekvent betragtes gennem de økonomiske briller og diskuteres under en decideret „erhvervsfremme“-synsvinkel. Der er en del gentagelser i oplægget, som vel nok kunne være strammet lidt nogle steder, og management-sproget kalder som nævnt på irritationen. Men alt i alt tegnes omridset af en nordisk vision, som kan bruges positivt og konstruktivt til at revitalisere nordisk samarbejde. Men om man kan få politikerne og regeringerne i tale, ja det er en helt anden sag. For de politiske prioriteter og dagsordener og regeringskonstellationerne i de nordiske lande er jo uægtelig noget forskellige i disse tider. Og så er der jo de løbende småskænderier, alle stiklerierne på tværs af Nordens grænser (jvfr. Olle Svennings leder i det svenske „Aftonbladet“), de sejlivede fordomme og stereotyperne, som jo findes, plus alt det, man så let bliver uenige om. Men det er helt klart holdningen hos de toneangivende perso-

ner, som er blevet interviewet, at der skal hankes op i det nordiske samarbejde for at give det en meget stærkere profil. „Forhøj ambitionen dramatisk hvad angår nordisk integration,“ siges det fx et sted. Interessant for øvrigt, at EU næsten ikke nævnes.

Bæredygtighed eller økonomisk vækst?

Som allerede påpeget er den vision, som tegnes så entusiastisk og kreativt, båret af erhvervs- og økonomiinteresser med nyliberalt fortegn. Og visionens indhold er klart asymmetrisk i forhold til de emnekredse, som fx diskuteres på folkerisdagene. Vi er langt fra Sogndal-manifestets vision om et grønt og bæredygtigt Norden. Dette manifest, som har fungeret som folkerisdagenes idémæssige underbygning, vægter helt andre indsatsområder. Her er det ikke *branding* og sikringen af økonomisk fremgang, som er hovedsigtet, men en alvorlig optagethed af verdens (foruroligende) tilstand og mulighederne for at rette op på skævhederne og standse kursen mod afgrunden økologisk, ressourcemæssigt mv. Sogndal-manifestet er skrevet af græsrodder med særligt fokus på emner som miljø, energi, den skæve fordeling af velstand og ressourcer i verdensmålestok, militarisering, fredsperspektiver og konflikter. Sogndal-manifestets tone rummer også bekymringen. Og samlet set er der en større emnemæssig bredde i nordiske græsrodders manifest. Man er tættere på et helhedsperspektiv. I modsætning hertil bobler „Mandag Morgen“-udspillet af optimisme og fremskridtstro: Den fællesnordiske satsning rummer nye muligheder, hvis man finder sammen i Norden og gør det rigtige: „Det mest ansvarlige og langsigtede at gøre er at skabe en ny vision – og nogle nye målsætninger – om det samfund og den region, vi vil leve i fremover. Det skal være attraktivt, til at forstå og let at formidle. Til gengæld rummer det kimen til en fan-

tastisk kreativitet og et hav af job. Til erhvervsudviklingsprogrammer, sprudlende forskning, udvikling af offentlig sektor og masser af uddannelsesprogrammer. Til Ole Opfinder aktiviteter i garager og bygder rundt omkring. Og til en mobilisering af de mange uforløste potentialer og kompetencer, som findes i de nordiske befolkninger.“

Den nye nordiske vision: Dilemma og muligheder

Vi, som arbejder for øget nordisk samarbejde og fremhæver Norden og det nordiske samarbejde som alternativ til EU – og som vil en frigørelse fra EU's spændetrøje – bør vejre morgenluft her. For nu har vi måske, for en gangs skyld, nogle af de tunge dreng, dem med økonomisk indflydelse og magt, og dem som lobbyer over for politikerne, som forbundsfæller! Men er vi villige til at sluge kamelerne? For der er jo langt til det grønne og bæredygtige Norden, som har høj prioritet hos mange nordiske græsrodder. Den nye Norden-elite prioriterer faktisk det stik modsatte: Benhård satsning på økonomisk vækst, ekspansion og grænseoverskridende konkurrence i globaliseringens tidsalder. Men tjener vi vore egne interesser ved at rynke på næsen og være jomfrunalske her? Skal vi forholde os aktivt og konstruktivt til det, som de nye nordisk-interessererede kræfter har gang i? Eller skal vi alene og sammen med ligesindede på +60 dyrke Sogndalsmanifestet med dets umiskendelige duft af frilandsmuseum? Vi skal naturligvis ikke gå på kompromis med vore værdier og målsætninger, men chancen for os, der vil Norden som bæredygtigt alternativ og som forbillede for resten af verden, ligger i at erhvervsfolkens nordiske lokomotiv kan være med til at aktivere og skabe grobund for andre nordiske fællesinitiativer, også på de „bløde“ områder. Og profilere Norden over for både politikere og befolkninger. Her

er guf til debatten om alternativer til EU.

Næste fase bliver så at få fulgt op på papiret og at løbe parlamentarikere og regeringsmedlemmer i de nordiske lande på dørene for at gøre opmærksom på de visioner og de idéer og guldkorn, som debatoplægget rummer. Alle, der vil det nordiske samarbejde det godt, bør gøre hvad de kan for at sætte „Mandag Morgen“-papiret på dagsordenen og holde debatten i gang. Frit Norden har også en rolle at spille her.

HUSK at betale KONTINGENT 2006

Brug girokortet som er indlagt i dette blad (til danske abonnenter) - eller betal via netbank:

Frit Norden
Reg. nr. 1551 Konto 3177920
 (Udenlandste betalere har endvidere brug for følgende:
 SWIFT-BIC: DABADKKK)

Kontingentet er fortsat uændret:

Enkeltmedlem	kr. 110,-
Ægtepar	kr. 130,-
Pensionist	kr. 90,-
Ung	kr. 50,-
Kun abonnement	kr. 90,-

... men husk at runde kontingentindbetalingen op med en **GOD GAVE** til foreningen!
Det er helt nødvendigt for det fortsatte arbejde .....

TAK! Birgit Lerstrup, Kassierer

Nyt liv i nordisk debat og i Frit Norden

**Nyt fra Frit Norden Danmarks
årsmøde i Valby Medborgerhus,
den 1. oktober 2005**

Af Jesper Morville

Årsmødet var godt besøgt, med mange altid trofaste norske gæster og med inspirerende indlæg fra hhv. Minninguaq Kleist og Sissel Klingenberg.

I sin beretning trak Jesper Morville især tre emner frem:

- at årets aktiviteter ud over tre numre af bladet havde omfattet den arbejdskrævende, men vellykkede Nordiske Folkerigsdag i København;
- at de „indre rammer“ for Frit Nordens arbejde var blevet væsentligt forbedrede med stiftelsen af en svensk Frit Norden-organisation; og
- at debatten om et nordisk alternativ til EU på ny var blevet dybt aktuel efter det franske og hollandske nej til EU-grundloven.

Antallet af læserbreve, der omhandler det nordiske samarbejde, er øget markant; både breve, der fremhæver det (bl.a. flere af Ditte Staun) og bitre gensvar fra først og fremmest Europabevægelsen, der afviser enhver værdi i det nordiske. *Alt i alt er banen kridtet op for at Norden bliver et tema i den „tænkepause“, regeringen har erklæret i EU-debatten.*

Torbjørn Dahl hilste fra Frit Norden Norge og understregede, at samarbejdet fremover skulle blive mere praktisk. Han fortalte også om arbejdet med at få næste års folkerigsdag lagt på Island.

Det lagde op til, at Hanne Kock kunne rapportere, at hun i samarbejde med Frit Norden Norge er ved at forny organisationens hjemmeside - et arbejde, der er fortsat i de følgende måneder.

Leif Kajberg kunne bekræfte det øgede fokus på Norden, da bladets redaktører for tiden nærmest har problemer med at udvælge stof blandt en stor mængde kvalificerede artikler. Økonomien halter dog stadig, berettede Birgit Lerstrup. Heldigvis havde Nordisk Folkerigsdag fået økonomisk støtte fra Nordisk Kulturfond. Regnskabet for 2004 godkendtes, og kontingentet forbliver uændret.

Nyt fra Nordatlanten

Efter den formelle del af årsmødet talte de to indbudte gæster:

Minninguaq Kleist er sekretær for MF Lars Emil Johansen og arbejder i Den Nordatlantiske Gruppe; en gruppering af færøske og grønlandske folketingspolitikere. Samarbejdet bygger på et grundlag, der inkluderer selvstændighed for Grønland og Færøerne, men man informerer også om „free association“, et mellemstadium mellem selvstyre og fuld selvstændighed. Man har også udsendt flere meget omdebatterede rapporter om bl.a. „Kilder til færøernes og Grønlands historie“, der bl.a. viser, at loven, der i 1953 gjorde Grønland til en del af Danmark, blev vedtaget på en måde, „der ikke var en trafiklov værdig“.

Derudover fortalte Kleist (hvis far ledede den grønlandske kampagne for at få Grønland ud af EF) om den Nordatlantiske Gruppens arbejde:

- for de socialt udsatte grønlandere,
- for at udrede de spagede økonomiske tråde mellem Danmark og Grønland,
- for Grønlands selvstændige røst i forhandlinger med NATO om Thulebasen og
- for Grønlands rådighed over egen undergrund.

Nyheder fra Nordisk Råd

Sissel Klingenberg, tidligere informationsmedarbejder i Nordisk

Råd og Ministerråd, fortalte både om det rent praktiske informationsarbejde og om de store linier i Norden- og Europadebatten.

I de nordiske lande dalede interessen for Norden gennem 1990'erne, hvor EU stjal al opmærksomheden. Nu ser mange andre lande i Europa på, hvad man laver her i Norden. Den nordiske model, for både samfund og samarbejde, anses af mange som et forbillede. Derfor har Nordisk Råd nu også et internationalt digitalt nyhedsbrev: „Norden - The Top of Europe“.

Den danske presses dækning af nordisk stof medførte et hjertesuk. Men trods alt vækker uddelingen af den nordiske litteraturpris stor interesse. Hvordan det nordiske samarbejde kan profileres ved Nordisk Råds sessioner, og hvordan græsrodsorganisationer kan komme med udspil og medvirke til at skabe debat, var hovedtemaer i den livlige debat, Sissel Klingenbergs oplæg mundede ud i.

Der var meget information at hente i de to gæsters oplæg; og god inspiration i selve årsmødet.

Til styrelsen i Frit Norden, Danmark indvalgte:

Birthe Bigum
Jakob Buhl
Leif Kajberg
Hanne Kock
Birgit Lerstrup
Jesper Morville
Ditte Staun
Niels M. Uldall

Suppleanter:

Ellen Koch og Else Lerstrup

Jesper Morville

Nordiskt samarbete bättre än EU

Av *Tomas Larsson*

Det är lätt att tappa intresset för internationellt samarbete, speciellt när det börjar kärva till sig. Hur EU-frågan kommer att utveckla sig på sikt är svårt att säga, men jag skulle vilja jämföra med utvecklingen inom det nordiska samarbetet. Numera håller detta samarbete en mycket låg profil och resterna av samarbetet får allt större konkurrens från EU. Nyligen framförde en av landets ledande morgontidningar (DN, 27 oktober) att Nordiska rådet, dock inte att förväxla med nordiskt samarbete, helt enkelt borde läggas ner.

Det finns flera paralleller mellan EU och det nordiska samarbetet, det senare administrerat via Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Det nordiska samarbetet var under 50-talet aktivt och lyckades införa till exempel en gemensam arbetsmarknad och passfrihet (något som EG/EU lyckades med först flera decennier senare), men sedan dess lyser reformer med sin frånvaro. Både EU och det nordiska samarbetet har hamnat i djupa kriser, även om organisationerna befinner sig i olika faser. Det officiella nordiska samarbetet har pågått längst och går nu in i sitt slutskede. Det är inte osannolikt att även EU kommer att gå in i detta skede om några år. Däremot kommer EU som organisation sannolikt att existera i ytterligare flera decennier.

Om vi ser närmare på det nordiska samarbetet, har den officiella hållningen utgått ifrån att det finns „en nordisk värdegemenskap“ och en „nordisk identitet“. Detta kan lätt jämföras med EU:s floskler om „europeisk gemenskap“ och „europeisk identitet“. Vad denna „gemenskap“ och „identitet“ egentligen längre innebär håller dock på att bli allt mer oförståeligt, speciellt då några av fun-

damenten i ett samarbete består i att invånarna åtminstone kan kommunicera med varandra och att de har en i övrigt kulturell samhörighet. I bägge organisationerna håller dock ett tredje språk, engelskan, på att bli kommunikationssättet vid internationella kontakter.

Idag rasar, mitt i denna „nordiska gemenskap“, en bitter strid i Finland om „tvångssvenskan“. Samtidigt håller de tre baltiska staterna Estland, Lettland och Litauen på att bakvägen baxas in i resterna av detta samarbete. Enligt publikationer från det officiella nordiska samarbetet pågår i praktiken en parallell „östupvidgning“ mot Vitryssland, Ryssland och Ukraina. Ur nordisk synvinkel ter sig dock den färden som förvirrad.

Situationen är likartad i EU, där ett av medlemsländerna (Grekland) inte ens använder alfabetet. Fördelarna med den senaste EU-utvidgningen mot öst blir allt svårare att finna, medan nackdelarna blir allt mer uppenbara. Men i Europaparlamentet håller ledamöterna, till synes helt opåverkade, hela tiden nya brandtal för ytterligare EU-medlemsländer. Mullret från folkopinioner som undrar vad fattiga, avlägsna länder i andra världsdelar har att göra i denna „gemenskap“, bortförklaras som inskränkthet och dumhet. Kommunikation fungerar dåligt mellan EU-politikerna och folken, för övrigt (återigen) samma situation som inom det nordiska samarbetet.

Grundtanken med EU baserar sig på ett europeiskt monolitiskt tänkande med urgamla traditioner, baserat på förutsättningar som inte finns. Tanken baserar sig på stormaktsambitioner, där folken istället skall underordna sig och lyda (här hemma fungerar dock inte riktigt den modellen, vilket i praktiken har lösts genom kompakt tystnad från etablissemanget). Flera

Tomas Larsson er økonom og debattør; flittig bidrager til debatten om Norden og det nordiske samarbejde.

gångar har europeiska samhällsskick gått överstyr, vilket under 1900-talet på brutala sätt har fått neutraliseras genom ingrepp utifrån.

Ett genomgående drag i de central-europeiska stormaktsstrukturerna har genom seklerna varit elitism och isolationism bland ledarskapet. Samtidigt möter EU en ny situation, där globaliseringen gör sig allt mer påmind i form av massarbetslöshet, utanförskap och kortare livscyklar. Bristen på kommunikation och verklighetsförankring från politikernas sida riskerar i en sådan situation att skapa nya problem. Situationen påminner om första världskrigets skyttegravskrig, där de franska generalerna befann sig i fina salonger långt ifrån slagfälten och beordrade meningslösa framryckningar på några meter.

Framtiden för Europas del består varken av en återgång till nationalstater eller en omvandling till federation. Den ligger istället i flera regionala samarbeten på mellanstatlig nivå. Å andra sidan får vi heller inte vara rädda för att ompröva gamla konstellationer, vilket för Nordens del innebär en omorientering i en mer västlig, skandinaviskt orienterad riktning, där de tre skandinavisktalande länderna - Danmark, Norge och Sverige - utgör ett naturligt samsamarbetsområde. Vi har ett i grunden gemensamt språk och även så mycket mer.

Genom ett djupare mellanstatligt samarbete, där vissa begränsade sam-

arbetsområden har överstatliga inslag (till exempel gemensam skandinavisk kronvaluta, gemensamma yttre gränser och gemensam industri- och utbildningspolitik) har Skandinavien förutsättningarna att klara sig i en allt mer globaliserad värld. Således bör dagens officiella EU-diskussion, som tyvärr är styrd av det faktum att vi endast får diskutera förslag till marginella förändringar inom EU:s maktstruktur, kompletteras av ett regionalt tänkande i en globaliserad värld. Den skandinaviska modellen kan därmed bli en förebild för Europa!

Detta debatindlæg er oprindelig publiceret 2. dec. 2005 på:
http://www.eu2004.se/extra/news/?module_instance=3&id=1905&quick=101

Et væld af nødvendig viden

Af Jesper Morville

Atter i år præsenteredes Nordisk Statistisk Årbog ved en festlighed i Nordisk Råds lokaler i Store Strand-stræde i København. For Nordisk Råd introducerede MF Per Kaalund den nye årgang, hvorefter værkets redaktør, Frank Dahlgaard, præsenterede den nærmere.

I år er der dels nogle lay-outmæssige nyskabelser, der gør bogen endnu mere overskuelig og indbydende; dels er der flere oplysninger om de tre selvstyrende områder Grønland, Færøerne og Ålandsøerne. Endelig sammenholdes tallene for de nordiske lande på væsentlige områder (forbrug, import, eksport og BNP) med Euro-landene.

Man har vægtet oplysninger om de emner, der står højest på Nordisk - ministerråds dagsorden i år, bl.a. uddannelse, som belyses fra mange vinkler. Også andre aktuelle områder belyses statistisk og viser ligheder og forskelle mellem de nordiske lande: således fremgår det, at „ældrebyrden“, forholdet mellem folk i den arbejds-duelige alder (20-64 år) og hhv. børn/unge og gamle, vokser kraftigt i Danmark og Finland, mens den mindskes i lande med en større ung befolknings-gruppe som Island og Norge. Andre emner, der belyses, er miljø, forbrug (af sund mad,

cigaretter m.m.), sundhed, arbejdsmarked og produktion generelt.

Frank Dahlgaards konklusion er klar: „Norden er en succes“. Det er årbogen også med sit væld af smukt serverede facts, der er en guldgrube i enhver debat om Norden, EU, samfunds- og samarbejdsformer.

Nordisk Statistisk Årbog 2005.
 343 sider, 350 kr.

Købes hos
<http://www.norden.org/order>
 eller hos Svensk-norsk Bogimport,
 Esplanaden 8 B, København K.

Nordens muligheder

Af Søren Wibe og Ditte Staun

Efter EU-forfatningens fald er alle døre blevet åbnet for at debattere fremtidens europæiske samarbejde. Når alle muligheder er til debat, er det vigtigt at se ud over unionens snævre grænser. Det må blive muligt at debat-tere fordomsfrit om alle de samarbejdsformer og muligheder, som er reelle og relevante.

De nordiske lande har erfaring med godt samarbejde

I de nordiske lande må vi gribe muligheden for at se på Nordens muligheder. Ikke som en konkurrent til euro-pæisk samarbejde men som et naturligt udgangspunkt for de nordiske landes internationale engagement.

De nordiske lande har udviklet et tæt, forpligtende og ligeværdigt samarbejde, som bl.a. indeholder en pasunion, fælles ambassader, miljøsamarbejde (tænk fx på svane-mærket), energisamarbejde og kulturelt samarbejde med bl.a. Nordisk film, tv-samarbejde og Nordisk litteraturpris. Dertil kommer, at vi har et sprogligt fællesskab og at vores samfundsmodeller er så ens, at man ligefrem taler om „Den nordiske velfærdsmodel“. En samfundsmodel som danner forbillede rundt omkring i verden.

Det nordiske fællesskab bygger på folkelig opbakning

Hertil kommer, at der i befolkningerne er stor opbakning til Norden. Resultatet fra en meningsmåling i maj 2004 foretaget i de tre skandinaviske lande, Norge, Sverige og Danmark, viste et klart flertal for et tættere knyttet Norden i alle tre lande: I

Sverige procenttallene 49/45 til fordel for Norden. I Danmark foretrækker 51 % en nordisk handels – og samarbejdsaftale mod 36 % for EU-medlemskab. Det på trods af, at debatten om den nordiske dimension lider voldsomt under, at dagsordenen bliver domineret af Den Europæiske Union.

Denne opbakning bunder i en reel fælles historisk og kulturel sammenhængskraft, som ikke findes i EU. Den nordiske sammenhængskraft bygger på mellemfolkelig forståelse, decentralisering og praktiske løsninger, mens Den Europæiske Unions sammenhængskraft uden større held bliver forsøgt forceret ved hjælp af centralisering, overstatslighed og politisk diktat. Og modstanden mod unionen og en forfatning for EU er vokset markant i hele Norden. Nye meningsmålinger i bl.a. de norske dagblade Nationen og Dagen viser, at 57 pct. af den norske befolkning i dag siger nej til EU-medlemskab. I juli 2005 viste en finsk meningsmåling, at kun 43 pct. siger ja, mens gennemsnittet af fire danske meningsmålinger efter aflysningen af folkeafstemningen viser, at 53,7 procent af danskerne ville have stemt nej til EU-forfatningen.

Det nordiske fællesskab rækker helt ind i Baltikum og kan manifestere sig i langt højere grad end nu i forhold til udvikling, fred, miljø og menneskerettigheder på nationalt, regionalt og globalt niveau. Det kræver blot, at vi satser på Norden.

Vi bør samarbejde tættere i Norden end nu

Samarbejdet skal blive tættere og tage udgangspunkt i de fælles nordiske værdier som borgerdeltagelse, nærhed og ligeværdighed mellem landene. Mulighederne er mange, og vi har følgende overordnede visioner for det

nordiske samarbejde:

Vi skal koordinere lovgivning

For det første sikre et tæt samarbejde mellem de nordiske lande herunder koordinere udvikling af ny lovgivning, når det er praktisk fornuftigt. Det skal især være lovgivning, som gør det nemmere at handle frit samt rejse, bo og studere i de nordiske lande. Lovgivningen skal sikre, at hvert enkelt land kan gå foran og tage hensyn til nationale og lokale forhold. På miljøområdet og i udviklingen af bæredygtige energiformer skal forsigtighedsprincippet gælde.

Vi skal udvikle den nordiske velfærdsmodel

For det andet skal Norden koordinere udvikling af velfærdssamfundene og de økonomiske politikker. Vi skal værne om og videreudvikle et samfund med et tætmasket sikkerhedsnet med et dynamisk og åbent men sikkert arbejdsmarked byggende på aftalemodellen. Det betyder, at overenskomster skal respekteres uanset hvor man kommer fra. I modsætning til udviklingen i EU, hvor der sker en underminering af den nordiske model for faglig organisering, fredelige aftaler og løsning af konflikter på arbejdsmarkedet. Sidst har den svenske arbejdsret sendt en sag fra det svenske arbejdsmarked til udtalelse ved EF-domstolen. Sagen handler om underbetaling af lettiske bygningsarbejdere. Det har fået forhandlingssekretær Erlend Olauson fra svensk LO til at udtale, at „Hvis hele vores arbejdsmarkedsmodel slås i stykker, så er prisen for medlemskab af EU for høj, og så må vi tage stilling på ny“. At det ikke behøver at koste, at have en selvstændig økonomisk politik viser det faktum, at „uden for landet“ Island har en vækstrate på 5 %. Og her fem år efter det danske nej til euroen klarer landene med selvstændige valutaer som Sverige, Danmark og Storbritannien sig langt bedre end Euro-land.

Koordinering af udenrigs- politikken til gavn for det internationale samfund

For det tredje skal de nordiske lande i højere grad koordinere udenrigspolitikken. Vi skal bruge koordineringen til fælles udspil på europæisk og globalt plan. Norden har erfaring med at stå sammen om fælles udspil og krav i forbindelse med internationale forhandlinger. Desværre har Danmark og Sverige mistet vores selvstændige stemme internationalt, fordi EU-Kommissionen forhandler på vegne af hele unionen.

Vi skal genvinde retten til at gå sammen med hinanden og i alliance med andre globalt, så vi igen kan stå sammen og kæmpe for især miljø, udvikling, menneskerettigheder, sundhed og fred. Norge bliver anvendt til fredsmægler i Sri Lanka, Guatemala, Colombia og Mellemøsten, fordi landet bliver opfattet som neutralt – i modsætning til EU.

Også i forhold til det globale miljø, har de små lande uden for EU succes. Allerede i 1995 under forhandlingerne om Baselkonventionen, som regulerer transport af affald, var Finland, Sverige og Danmark låst af EU og blev oven i købet truet med en retssag ved EF-domstolen, hvis vi støttede Norge. Også ved FN's Johannesburg-konference i 2002 sikrede Svejts og Norge, at miljøregler ikke er blevet underordnet økonomiske regler. De sejrede på trods af modstand fra EU og USA. Lige efter den norske sejr i Johannesburg sagde Norges udviklingsminister Hilde Frafjord Johnson: „Det er flott at små land kan spille en stor rolle. Jeg er veldig glad for at vi ikke er med i EU nå. Da hadde ikke dette vært mulig.“ Malloch Brown, chef for FN's Udviklingsprogram sagde i den forbindelse: „Jeg skulle ønske at der var flere lande som Norge. I har sammen med Schweiz ført en ekstremt effektiv guerillaoperation“.

De nordiske lande som ansvarlige globale aktører

Danmark og Sverige bør igen kunne slutte sig til bl.a. Norge og Island og blive ansvarlige aktører på verdensscenen. Både Norge og Island har vist, at det er muligt at udvikle sig selv og bedre end unionen. Landene er ikke på nogen måde isolerede internationalt, og det går faktisk rigtig godt både for Norge og Island. Island har rigtig mange positive verdensrekorder, f.eks. laveste børnedødelighed, laveste ledighedsprocent, største andel af boligejere, højeste produktivitet inden for fiskeriet, højeste forventede levetid for mænd og ifølge Gallup de lykkeligste mennesker.

Norden som EU's gode nabo

Den aftale Island og Norge har indgået med EU (EØS-aftalen) giver vort ret over for nye EU-forslag. Derudover er det kun en meget lille del af EU-lovgivningen, som berører EØS. Ifølge oplysninger fra Islands udenrigsminister har Island kun vedtaget 6,5 % af EU's lovgivning og regler. EØS-landene er ikke underlagt flertalsafgørelser og har fuld handlingsfrihed på alle andre områder; bl.a. i forhold til den skadelige handelspolitik udadtil og unionens katastrofale landbrugspolitik. Men også fx fiskeripolitikken, udenrigspolitik, retspolitikken, sundhedspolitikken og økonomien, styrer disse lande selv.

Norge og Island men i særdeleshed også Svejts er et levende eksempel på, at EU naturligvis er interesseret i at samarbejde – også med små lande. Som medlemmer af Den Europæiske Frihandelsaftale (EFTA) kunne Sverige og Danmark sikre mange af de fordele, som europæisk samarbejde netop burde gå ud på. Primært at gøre det nemmere for folk at rejse, bo, studere og handle på tværs af grænserne. Dermed nedbryder vi fordomme, øger velstanden og reducerer spændinger.

Sören Wibe er professor i økonomi og medlem af den svenske Riksdag for Socialdemokraterna.

Ditte Staun er talsperson for Folkebevægelsen mod EU og medlem af Det Radikale Venstre

Hvis Danmark og Sverige vælger EFTA og bliver EU's gode nabo, så ville vore lande også tjene på det rent økonomisk. EU-medlemskabet koster fx Danmark ca. 5,5 mia. kr. per år netto. Og hertil kommer milliard omkostninger for vore virksomheder ved toldunionen med en svækket konkurrenceevne til følge såvel som den ineffektive anvendelse af de bundne midler, som vi får tilbage fra EU.

Med sine 25 millioner indbyggere kan Norden spille en endnu større rolle, når vi står sammen. Men vi skal stå sammen uden snærende bånd og uden at svække mulighederne for at samarbejde med andre lande og bruge friheden til at gå foran og tilpasse lovgivningen vores egne forhold. Det er en helt anden vej end den EU er på vej hen ad. Det er efter EU-forfatningens fald en vej, som vi bør tage.

Debattinlägg om nordiskt samarbete

Av *Tomas Larsson*

Socialdemokratiskt möte om Norden i Stockholm

Lördagen den 14:e januari hölls ett seminarium i Stockholm under parollen "Norden och Europa". En rad socialdemokratiska tungviktare från de skandinaviska länderna samt Finland deltog i mötet. En av mötesdeltagarna utsåg bland annat "...den nordiska modellen som den mest framgångsrika samhällsmodellen någonsin..." och generellt såg "...alla paneldeltagare... mycket positivt på utvecklingen i Norden...". En journalist gick till och med så långt som att använda rubriken "Norden en förutsättning för Europa". Men det framgick även att deltagarna var "...bekymrade över det bristande folkliga stödet för det europeiska samarbetet". Den för några år sedan lanserade tanken att "exportera den nordiska modellen till övriga EU" trodde dock inte heller det Nordiska rådets president Ole Stavad på och senare i artikeln nämndes även att "...det handlar inte om att exportera vår modell, utan att använda den som inspiration".

Det är lätt att få uppfattningen att den nordiska modellen är färdigutvecklad, men då uppstår frågan vad som kommer sedan. Men något nytt från de nordiska politikerna har inte hört under de senaste decennierna. Det fanns dock även bland mötesdeltagarna en sund skepticism efter alla superlativen. Den förra norske utrikesministern Torbjörn Jagland varnade för risken "...att överdriva hur unik den nordiska välfärdsstaten är". Leif Svensson påpekade också att det "Enda tillfället det fanns en majoritet för EU i Sverige var nog den helg då vi höll folkomröstning...". Kombinationen medioker folklig förankring i EU-frågan, ett blekt nordiskt samarbete och det faktum att de nordiska folken aldrig får möjlighet att välja sina nordiska politiker bådär inte gott för framtiden. Det är uppenbart att det

nordiska samarbetet har stagnerat. Förslag har även förts fram att helt enkelt lägga ner resterna av det nordiska samarbetet.

Skandinaviskt samarbete ur ett historiskt perspektiv

Ur ett historiskt perspektiv finns mycket att lära av utvecklingen inom nordiskt samarbete. Men det nordiska samarbete som utvecklades under 1900-talet skiljer sig avsevärt från 1800-talets geografiskt sett mer begränsade Skandinavism. 1900-talets samarbetsprojekt handlade mer om mellanstatliga frågor av typen passunion (1954), fri arbetsmarknad (1954) och social trygghetskonvention (1955). Det genomfördes visserligen försök under 1920-talet att bilda en *nordisk* försvarsunion med Finland men varken Sverige, Norge eller Danmark var intresserade, främst av den enkla anledningen att inget av de tre länderna såg någon egentlig vinst med ett sådant. Under 1948 fortsatte däremot planeringen för ett *skandinaviskt* försvarförbund mellan de tre länderna och den 15 oktober utsågs i Oslo en skandinavisk försvarskommitté. Under januari 1949 undertecknades kommitténs betänkande och Danmark var det land som längst hoppades på ett skandinaviskt försvarförbund. Inte ens det faktum att Norge och Danmark gick med i NATO 1949 stoppade tanken på ett försvarssamarbete, då Sverige samma år diskuterade möjligheterna med "...en begränsad eller teknisk försvarssamverkan inom Skandinavien..".

De under 1950-talet genomförda reformerna är numera ingenting som märks då EU:s gemensamma arbetsmarknad, Schengen och det "europeiska sjukförsäkringskortet" i praktiken har sopat bort resterna av det nordiska samarbetet. Det har visserligen gjorts försök att blåsa liv i det nordiska samarbetet, bland annat genom försök

under slutet av 1960-talet att fördjupa det ekonomiska samarbetet, först på nordisk nivå (Nordek, som Finland drog sig ur 23 februari 1970) och sedan på skandinavisk nivå (Skandek).

Under 1800-talet fördes emellertid en principiellt betydligt djupare diskussion om regionalt samarbete genom Skandinavismen. Redan under 1830-talet pläderades för ett närmare samarbete mellan Danmark, Norge och Sverige. Skandinavismen växte dock i styrka först under mitten av 1850-talet och främst i Danmark argumenterades flitigt för ett ökat skandinaviskt samarbete. Det fanns till och med planer på en skandinavisk dynasti. Å andra sidan var de danska relationerna till centraleuropéerna komplicerade genom regionerna Slesvig-Holsten samt Lauenburg. En stor del av detta område (Slesvig) var danskt ända sedan forntiden. Under 1840-talet ökade spänningen mellan den slesvig-holstenske rörelsen och den danska rörelsen i Nordslesvig, vilket kulminerade i det första slesvigska kriget som startade 1848. Den danska november-författningen från 1863 ökade spänningarna ytterligare och under 1864 ryckte tyska trupper in i Jylland ("andra slesvigska kriget"). Skandinavismen hade stärkts kraftigt i och med det successivt ökande hotet söderifrån men när det väl hettade till så hjälpte de svensk-norska trupperna aldrig till eftersom de inte ville stöta sig med den mäktige grannen i söder. Den uteblivna hjälpen var i praktiken en dödsstöt mot den politiska skandinavismen, ty därefter gled samarbetet in på ett mycket mer praktiskt plan.

Skandinavismen var från början en rörelse som främst var starkast inom akademiska kretsar i södra Sverige och Danmark, i Norge var den dock aldrig särskilt populär bland folket.

En bra sammanfattning av den skandinaviska situationen ger "Skandinavisk stræben og svensk politik" (Köpenhamn, 1948) med följande citat: "Der hersker og har-saa langt vi

kan komme tilbage- altid hersket en ubestemmelig, men ogsaa umiskendelig Følelse af Fællesskab mellem de nordiske Folk. Det er meget vanskeligt at gøre rede for, hvorpaa den egentlig beroer. De er nemlig, hvad alle ved, højst forskellige i Henseende til det, man kalder Nationalkarakter, og det er alt for stærkt at tale om et fælles Fædreland.”. Men det visade sig inte vara lika lätt att gå vidare utifrån detta resonemang. Ironiskt nog visade sig dessutom “...Skandinavisme tidligst spiredede frem mellem Danske, Norske og Svenske i det fremmede”.

Citaten beskriver än idag på ett lika träffande sätt den nordiska samarbetsproblematiken, vilket inte minst tydliggjordes under det socialdemokratiska mötet. Alla är i princip överens om likheterna (åtminstone i Skandinavien) samtidigt som man inser att det finns olikheter. Men ingen lyckas sy ihop någon hållbar lösning, samtidigt som händelser i omvärlden gör att vi instinktivt åter börjar blicka mot varandra.

En ledande person inom skandinavismen var dansken Carl Ploug (1813-1894) som tidigt insåg att “...man ikke længere må blive stående ved ønsker og løfter, men at det er på tide, at der gøres en virkelig begyndelse til handling”. Så sant. Men Ploug gjorde även det unika genom att faktiskt föreslå några konkreta reformer för att stärka det skandinaviska samarbetet: “Denne handling kan dels være middelbar- hertil regner Ploug indførelse af svensk i alle offentlige skoler som undervisningsfag, litterær konvention, lige adgang til højskoler, mønt-enhed o s v...”. Intresset från Sverige var dock dämpat. Redan den 14 april 1837 hade för övrigt utgått ett *Circulardepeche* från det svenska Utrikesministeriet där man tog avstånd från skandinavismen. I Norge rådde direkt unionsfientliga stämningar.

Ett av de projekt som genomfördes några år senare var just införandet av en gemensam valuta (“mønt-enhed”). Redan våren 1873 införde Danmark och Sverige kronan som gemensam valuta och två år senare gick Norge med. Faktum är att i över 40 år användes i Skandinavien gemensam valuta (se även Frit Norden, nr 2, 2005, “Skandinavisk valuta”). Sedan dess har de tre länderna använt parallella kronvalutor. I en rapport från EU år 2002 hävdas bland annat följande: “...den skandinaviska monetära unionen fungerade mjukt, kort sagt, den föreföll framgångsrik”. Men när kriget bröt ut 1914 blev påfrestningarna på såväl den skandinaviska som latinska monetära unionen (LMU, med bland annat Finland, Frankrike, Belgien och Italien) för stora och de sprack. Men till skillnad mot den skandinaviska valutans så pulveriserades LMU:s valutor. EU konstaterade dock att “...varje [skandinavisk] centralbank agerade för sig själv...utan några försök till samarbete...”. Författaren av rapporten gick till och med så långt som att säga att det vore “...frestande att dra slutsatsen att unionen sannolikt hade överlevt första världskrigets monetära omskakning...” om de skandinaviska länderna hade samarbetat. Och hade valutans överlevt påfrestningarna under första världskriget är det sannolikt att Skandinavien haft en gemensam kronvaluta idag. EU:s beskrivning passar för övrigt lika bra in på skandinaviskt samarbete i övrigt, där den centrala punkten är den officiella skandinaviska politikens likgiltighet inför regionalt samarbete.

Vad kan vi lära av Skandinavismens misslyckande?

Tidigare nämndes att det nordiska samarbetet i en allt snabbare takt ersätts av EU. Det finns redan ett EU-parlament, en EU-valuta, en EU-flagga och snart även en EU-krigsstyrka

och EU-konstitution. Den utvecklingen kan knappast något av de nordiska länderna påverka samtidigt som det även finns tecken på ett begynnande sönderfall inom EU. Dessutom kommer globaliseringen på ett mycket kraftigare sätt än någonsin tidigare att påverka de skandinaviska folkens livsstil, men globaliseringen har politikerna endast försiktigt börjat diskutera - främst därför att den är så starkt kopplad till EU.

Etablissemangen i de tre skandinaviska länderna har hittills haft en mycket stor tilltro till Bryssel. Bland folken, som på ett helt annat sätt i vardagen utsätts för globaliseringens avvisidor, finns dock inte alls samma entusiasm inför Bryssel. Faktum är att en majoritet av väljarna i Danmark och inte minst Sverige helt enkelt struntade i att rösta i Europaparlamentsvalet, dessutom med en ständigt nedåtgående trend sedan flera val. Fiaskot i euro-valet i Sverige september 2003 möttes av etablissemangen med en kompakt tystnad, även om vissa ledande journalister diplomatiskt påpekade att valresultatet nog borde följas av någon form av dialog. Men ingenting hände. En tid senare var det dags igen med rekordlåg valdeltagande i Europaparlamentet, följt ett år senare av två rejäla smällar i Frankrike och Holland. Men inom EU mötte vi bara åter samma tystnad.

Men även den bristande entusiasmen inför 1850-talets Skandinavism debatterades flitigt i massmedia. Den 3:e januari 1857 skriver den danska tidningen *Dagbladet* följande: “Men skal unionen nogensinde blive mulig, så tør den ikke påtvinges nogen af staterne... den bør være en fri og selvbevidst forening, bygget på selve folkenes vilje og støttende sig til deres sympati: ellers bliver den kun en sørgerlig gentagelse af unionen [Kalmarunionen] fra 1397”.

Det nordiska samarbetet måste reformeras

Dagens officiella nordiska samarbete måste reformeras. Vi kan visserligen ana ett nyvaknat intresse för det nordiska bland ledande politiker, förmodligen då även dessa har börjat inse att EU inte alls går den väg som de tidigare hade hoppats på. Till och med de mest fanatiska EU-politiker-

na har börjat tala om begränsningar inom t ex områdena fri rörlighet samt marknad och i en ledande svensk morgontidning antyddes politikernas likgiltighet inför EU som att de håller på att abdikera i frågan. Men å andra sidan är det svårt att finna några konkreta alternativ i debatten som verkligen på ett hållbart sätt skulle bana vägen för de skandinaviska länderna in i framtidens globalisering. Istället diskuteras utifrån föräldrade tankesätt som har sina rötter i kalla kriget. Men det på sikt kanske mest ödesdigra misstaget är försöken att skapa en "europeisk identitet", baserad på diffusa centraleuropeiska värderingar.

Under våren 2005 varnade den svenske ekonomiprofessorn Calmfors för att "...EU- ländernas svaga utveckling riskerar att bli ett hinder för Sverige..." då "...de gamla EU-länderna innebär en för låg ambitionsnivå för den svenska ekonomiska politiken". Det finns således även en ekonomisk risk att begränsa diskussionen till en "europeisk nivå".

Det officiella nordisk- baltiska samarbetet har mitt i denna omställnings tidevarv definitivt hamnat i en återvändsgränd med dess snåriga och bitvis även motsägande organisation. Varken språk, religion eller samhällsskick förenar längre Norden-Baltikum men å andra sidan erbjuder numera EU möjligheten för de som så önskar att gå in i ett djupare samarbete med centraleuropeerna. Å andra sidan lär vi knappast finna någon opinion för detta i de gamla vikingadömena. Ständigt återkommande undersökningar i Danmark, Norge och Sverige visar att det finns en djup skepticism mot EU samtidigt som det även finns ett starkt stöd för ett djupare skandinaviskt samarbete. Det bör dock betonas att det för Skandinavien del inte på något sätt handlar om att isolera sig mot omvärlden men att bättre balansera kontakterna mellan länder och maktblock i en globaliserad ekonomi.

Kronologi skandinavism

- 1792 Den danske professorn Sneedorff (1761- 1792) i Nordiska sällskapet håller i London ett föredrag om behovet av "De tre nordiska rikenas förening"
- 1838 Studentmöte på Öresunds is
- 1839 Första skandinaviska naturforskarmötet hålls i Göteborg
- 1843 Svenska regeringen tar avstånd från skandinavismen
- 1845 Studentmöte i Köpenhamn (även Norge deltar)
- 1856 Start hemliga förhandlingar Sverige- Danmark om nordiskt försvarsförbund och en dansk anslutning till den norsk- svenska unionen
- 1857 Kung Oskar skickar ett brev till den danske kungen Frederik VII om att inleda förhandlingar om en allians
- 1858 4 juli, Skandinaviskt folkmöte i Ramlösa (Skåne)
- 1860 Den svenske kungen Karl XV går på nytt in för en skandinavisk politik
- 1869 Postförening Sverige- Danmark
- 1872 Första nordiska juristmötet
- 1873 Gemensam skandinavisk valuta införs (kronan)
- 1914 Kungamöte i Malmö med Danmark, Norge och Sverige
- 1948 Diskussioner om skandinaviskt försvarssamarbete
- 1970 Skandek, försök till närmare ekonomiskt samarbete mellan Danmark, Sverige och Norge

Det är positivt att de skandinaviska politikerna åter har börjat intressera sig för möjligheterna att förstärka det regionala samarbetet men samtidigt visar historien på ständigt återkommande misslyckanden i denna fråga. De senaste försöken, vilket inte minst det i inledningen citerade mötet ger prov på, går ut på att motivera det nordiska samarbetets existens genom att ge det en mer "europeisk" profil (= moderniseras). Men faktum är att dagens nordiska samarbete befinner sig i en mycket djup kris. Ytterligare ett genomgående drag har tyvärr visat sig vara en ömsesidig misstänksamhet länderna emellan. Dessutom visar historien att förslagen till skandinaviskt samarbete många gånger har tenderat att bli rent överstatliga, med därpå följande stopp i samarbetet. Däremot borde folken i Skandinavien och Västnorden (= Island, Färöarna och Grönland) kunna ena sig i ett statsförbund och gå vidare med bland

annat gemensamma yttre gränser, gemensam kronvaluta, gemensamt utbildningssystem, en mer enad stämning inom utrikespolitiken och inte minst ett utökat industriellt samarbete, åtgärder som vi alla skulle vinna på i en globaliserad ekonomi!

*Tomas Larsson
Sommarbo i Mellbystrand, Halland*

Lästips

- * "Ist Finnland ein nordisches Land?", Jan Stampehl, Humboldt-universitetet, Berlin, 2002
  - * "Skandinavisk stræben og svensk politik", Erik Møller, G.E.C Gads Forlag, Köpenhamn, 1948
  - * "Skandinavismen", Julius Clausen, Det nordiske forlag, Köpenhamn, 1900
- Mer information om skandinaviskt samarbete finns på www.tomas.lwp.se.*

Europæisk samarbejde skal løse praktiske problemer

*Af Ragnar Arnalds og
Ditte Staun*

Den Europæiske Union er i dag kørt af sporet mellem Frankrig, Holland og budgetforhandlingerne. Det er derfor meget fornuftigt, at statsministeren i Danmark og flere andre ledere i EU har annonceret en debat om fremtidens europæiske samarbejde. Vi håber de vil lytte fordomsfrit. Det der er brug for, er et europæisk samarbejde, der løser praktiske problemer, og debatten skal derfor tage udgangspunkt i nutidens udfordringer, når der skal findes løsningsmodeller.

Verden står i dag over for store udfordringer. Men unionen er i højere grad en del af problemet end en del af løsningen. Det gælder ikke mindst i forbindelse med fattigdomsbekæmpelse, hvor EU opretholder en toldunion og en handelspolitik, der er stærk medvirkende årsag til, at fattige lande ikke kommer ud af deres elendighed.

EU's politik er også en medvirkende faktor til et højt globalt konflikt-niveau. F.eks. stod EU i 1990'erne for 29 % af verdenseksporten af krigsmateriel og Amnesty International skriver i sin rapport fra den 24. maj 2004, at et italiensk firma producerer biler til brug for mobile henrettelser i Kina, og at spansk militær udstyr sendes til Colombia på trods af bekymring for, at regeringen i landet overtræder menneskerettighederne.

Det er derfor vigtigt, at vi kommer med et bud på alternativer. En bedre koordinering af de nordiske landes udenrigspolitikker vil være mere effektiv og fredsorienteret end EU's udenrigspolitik. De nordiske lande har stor goodwill i verden og har haft stor indflydelse i FN gennem årene.

*Ragnar Arnalds er tidligere
islandsk finansminister*

*Ditte Staun er talsperson for
Folkebevægelsen mod EU og
medlem af Det Radikale Venstre.*

Norden støttes desuden af de nordiske befolkninger, hvorimod EU deler de nordiske folk og lande.

Island har vist, at det er muligt at udvikle sig selv og bedre end unionen. Landet er ikke på nogen måde isoleret internationalt, og det går faktisk rigtig godt i Island. Island har en vækstrate på 5 % og rigtig mange positive verdensrekorder, f.eks. laveste børnedødelighed, laveste ledighedsprocent, største andel af bolig-

ejere, højeste produktivitet inden for fiskeriet, højeste forventede levetid for mænd og ifølge Gallup de lykkeligste mennesker.

Den aftale Island og Norge har indgået med EU (EØS-aftalen) giver vevret over for nye forslag. Derudover er det kun en meget lille del af EU-lovgivningen, som berører EØS. Ifølge oplysninger fra Islands udenrigsminister har Island kun vedtaget 6,5 % af EU's lovgivning og regler. Island er ikke underlagt flertalsafgørelser og har fuld handlefrihed på alle andre områder; bl.a. handelspolitik, landbrugspolitik, fiskeripolitik, udenrigspolitik og økonomien.

Island er et levende eksempel på, at EU naturligvis er interesseret i at samarbejde – også - med små lande. Island er som medlem af Den Europæiske Frihandelsaftale (EFTA) sikret mange af de fordele, som europæisk samarbejde netop burde gå ud på. Primært at gøre det nemmere for folk at rejse, bo, studere og handle på tværs af grænserne. Dermed nedbryder vi fordomme, øger velstanden og reducerer spændinger. Men dette kan og må gøres uden en EU-forfatning eller en union.

Nordiske noter

Ved Jakob Buhl og Leif Kajberg

De små språkernes litteratur lever

Hvordan styrke markedsføringen av de små språkernes litteratur, var tittelen på en konferansen i Nordens Hus på Færøylene.

Hovedformålet med konferansen var å ta pulsen på litteraturen i Norden både i forhold til landenes egne kulturstøtteordninger, det Nordiske samarbeidet som er oppe til revisjon hva gjelder kulturinstitusjonene og det internasjonale globale marked som også litteraturen står overfor.

Konferansen pekte på at de små språkene (som samisk, grønlandsk, færøysk og islandsk) bør se til Island, som med en befolkning på 300.000 mennesker, likevel fortsatt er manifestert som en litteraturnasjon. Den norske innkjøps-ordningen for litteratur ble viet mye tid og konferansens deltakere drøftet alternative støttemuligheter for de små språkene som produserer litteratur i meget begrensede opplag. Den norske innkjøpsordningen hvor staten kjøper bøker til spredning i bibliotekene sikrer bokproduksjon og økonomi.

Kilde: *Nordiske nyheder* <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=5801>

Sjålvstyrande områdenes stalling kartlaggs

De nordiska samarbeidsministrarna har beslutat kartlagga de sjålvstyrande områdenes stalling inom det nordiska samarbeidet. Kartlaggningen genomförs av generalsekreteraren med hjälp av extern expertis. Resultatet skall föreligga den 15 maj 2006. Mandatet för kartlaggningen ser ut på följande sätt:

„Samarbeidsministrarna beslutade den

27 oktober 2005 att det skall företas en förutsättningslös kartläggning av de sjålvstyrande områdenes stalling och arbeidsmuligheter i det nordiska samarbeidet. Kartlaggningen avser de juridiska och praktiska spørsmål som de sjålvstyrande områdenes deltagande i det nordiska samarbeidet reser. Det inbegriper att undersöka hur de sjålvstyrande områdenes deltagande i det nordiska samarbeidet under Helsingforsavtalet fungerar i praktiken, hurvida muligheterna att delta fullt ut utnyttjas och vilka barriärer som kan finnas. Kartlaggningen skall vara avslutad den 15 maj 2006. Kartlaggningen föreläggs samarbeidsministrarna som på deras junimöte diskuterar nästa steg. Kartlaggningen utförs av generalsekreteraren med stöd av sakkunniga.“

Kilde: *Nordiske nyheder* <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=5912>

Politikerne møtte NGO-ene

Hvordan skal de frivillige organisasjonene i Norden trekkes med, blant annet i det nordiske kultursamarbeidet. Det drøftet politikerne i Nordisk Råds presidium da de møtte direktørene for alle Norden-foreningene i Oslo. Nordenforeningene har en egen paraplyorganisasjone, Foreningene Nordens Forbund.(FNF) De har et fellessekretariat i Malmø i Sverige som samordner de nordiske landenes nasjonale Foreningen Norden-avdelinger. Foreningen Norden er det folkelige grunnfjellet i det nordiske samarbeidet, og har historisk hatt en stor betydning i arbeidet med å bevisstgjøre folk i de nordiske landene om den felles språk- og kulturarv som finnes. I dag møttes direktørene for Foreningen Norden og FNF, med lederne for Nordisk Råds politikere hvor tema var fortsatt arbeid med å

rive grensehindre, fremtiden for det nordiske kultursamarbeidet, stipendprogrammene som er finansiert av nordiske midler, samarbeidet i nærområdene og spørsmålet om hvordan NGO'ene skal kommunisere med det offisielle nordiske samarbeidet.

Kilde: *Nordiske nyheder* <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=5900> Nordiske nyheter øker i popularitet

Nordiske nyheter øker i popularitet

Nordisk Råd og Nordisk Ministerråds hjemmeside <http://www.norden.org> øker i popularitet og siste måned økte tallet på abonnenter til nyhetstjenesten for de daglige nordiske nyhetene med 18 prosent. Alle andre produkter på webben økte også. De daglige nyhetene, Norden i Veckan, Analys Norden og Top of Europe som alle finnes på www.norden.org og som man kan abonnere på, øker i popularitet blant brukerne av internett. Helt fersk statistikk for abonnenter og besøk på webben, viser at de daglige nyhetene fikk økning på seks prosent i august, åtte prosent i september og gikk hele 18 prosent opp i oktober. De ulike nyhetsproduktene på webben i forskjellige språkversjoner har nå tett på 10.500 abonnenter. De daglige nyhetene fra www.norden.org blir nå mottatt hver dag av mer enn 950 som aktivt har bestilt vår gratis nordiske nyhetstjeneste. Dette er for en stor del nyhetsredaksjoner rundt om i nordiske medier, men også beslutningstakere og opinionsdannere i hele Europa. Det er nå 5.428 mottakere av skandinaviske språkversjoner og 3.561 engelskspråklige, fordelt på de daglige nyhetene, Norden i veckan, Top of Europe og AnalysNorden. Resten er finskspråklige, islandske og russiskspråklige produkter.

Kilde: *Nordiske nyheder* <http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=5704>

Kritiserer mindre vøgt på samarbeidet

Steingrímur J. Sigfússon, formanden for det venstregrønne parti i Island,

kritiserer, at bevillingerne til det nordiske samarbejde ikke er blevet sat op i takt med prisudviklingen og med stigningen i de nordiske landes bruttonationalprodukter i de seneste 10-15 år. I sine tale ved åbningen af Nordisk Råds session opfordrede han endvidere på vegne af delegationen fra de venstregrønne til, at man skulle efterkomme færingernes ønske om fuldt medlemskab af Nordisk Råd, og at sagen ikke engang blev udsat. Steingrímur J. Sigfússon, formanden for det venstregrønne parti i Island, kritiserer, at bevillingerne til det nordiske samarbejde ikke er blevet sat op i takt med prisudviklingen og med stigningen i de nordiske landes bruttonationalprodukter i de seneste 10-15 år. I sine tale ved åbningen af Nordisk Råds session opfordrede han endvidere på vegne af delegationen fra de venstregrønne til, at man skulle efterkomme færingernes ønske om fuldt medlemskab af Nordisk Råd, og at sagen ikke engang blev udsat.

Steingrímur rejste også kritik af, at de planlagte ændringer i det nordiske samarbejde alle sigtede imod at reducere samarbejdet, f.eks. ved at skære ned på antallet af minister- og embedsmandsmøder og ved at overføre nordiske institutioner til enkeltlande. Han beklagede sig samtidig over, at tre ud af fem nordiske statsministre ikke engang havde givet sig tid til at overvære første dag af Nordisk Råds session, men i stedet alle var rejst fra Island. „De venstregrønnes delegation vil stå vagt om det nordiske samarbejde og vil gøre vores til at udvikle det og give det liv og indhold. Vi har haft en stor andel i at få bragt vigtige emner på dagsordenen, bl.a. sager, som vedrører udenrigspolitik og fredsspørgsmål, og i at udforme ideer om fredelige og præventive løsninger på konflikter imellem nationer,“ sagde Steingrímur bl.a.

I sin tale opfordrede han endvidere til øget samarbejde med Skotland og Canada og pegede på, at der i sidstnævnte land bor flere mennesker end i alle de nordiske lande tilsammen, og at de lever under betingelser, som på mange måder minder om Norden.

Kilde: *Nordiske nyheder*
<http://www.norden.org/webb/news/news.asp?id=5603>

Flere nordiske noter:
Se Frit Nordens hjemmeside:
<http://www.fritnorden.dk/>

Fælles udtalelse fra de fem nordiske landes bevægelser imod EU i anledning af Nordisk Råds session i Island den 25-27 oktober 2005

Norden kan være en model når EU vakler

Det er med glæde vi konstaterer, at EU-grundloven er faldet efter det franske og hollandske folks klare afvisninger ved folkeafstemninger i år. Dermed er der en oplagt chance for at skabe et bedre samarbejde i Europa - og samtidigt kan ingen nu påstå, at den nordiske EU-modstand og EU-kritik er et isoleret fænomen. Kritikken af og modstanden mod Den Europæiske Union findes i hele Europa. Desværre er viljen til at lytte til denne kritik alt for svag blandt mange af EU's regeringer. Det er således en demokratisk skandale, at Unionen ikke har anerkendt at EU-grundloven er bortfaldet.

Men det er ikke kun EU-grundlovens bortgang, der får unionen til at vakle. Budgetforhandlingerne har også kastet hele unionsprojektet ud i en alvorlig krise. Men det afgørende problem er, at EU er opbygget på den forkerte måde. EU's toldunion er både til skade for ulandene og de nordiske landes internationale handel og konkurrenceevne. EU's militære projekt er helt unødvendigt og mindste fællesnævner er hovedprincippet, når det gælder miljø og sundhed. Samtidig skaber euroen hele tiden økonomiske og politiske problemer i de lande, der har opgivet en selvstændig valuta og store dele af den økonomiske politik. Og vi må i Norden se med alvor på, at EU-kommissionen mener, at svenske overenskomster er i modstrid med Det Indre Marked.

På baggrund af denne situation er det på tide, at de nordiske politikere viser mod. Norden skal vise vejen, når EU vakler. Vi vil derfor hver især arbejde for, at de nordiske lande støtter følgende:

- Værdier som folkestyre, miljø, sundhed og velfærd, der står stærkt i Norden, skal ikke sættes overstyr i det europæiske samarbejde.
- Europæisk samarbejde skal gøre det

nemmere at være europæer - dvs. sikre at vi kan rejse, studere, handle, bo og arbejde i respekt for nationale regler. Dette kan vi bl.a. gennem EFTA og for de nordiske lande gennem et tættere nordiske samarbejde. Det er ikke nødvendigt at opbygge en politisk union for at sikre disse mål.

- De nordiske lande skal ikke være en del af EU's toldunion.
- Europæisk samarbejde skal være i tråd med det globale samarbejde i FN og ikke opbygge konkurrerende strukturer. Beslutninger om verdens sikkerhed skal ligge globalt i FN. De nordiske lande bør aktivt støtte arbejdet for fred, udvikling og menneskerettigheder globalt i FN med bl.a. opbyggelse af en fredsstyrke med udgangspunkt i SHIRBRIG (The Multi-National Stand-By High Readiness Brigade for United Nations Operations) og regionalt skal de nordiske lande arbejde mere målrettet i OSCE (Organisationen for Samarbejde og Sikkerhed i Europa).
- Internationalt samarbejde skal være ligeværdigt og bygge på nationale demokratier og fælles tiltag skal bygge på forsigtighedsprincippet (norsk: føre-var-princippet) og landes ret til at lave højere standarder gennem nationale parlamenter og lokale demokratiske forsamlinger.

Heimssyn ved leder *Ragnar Arnalds* (Island) – <http://www.heimssyn.is>

Folkebevægelsen mod EU ved talsperson *Ditte Staun* (Danmark) – <http://www.folkebevaegelsen.dk>

Nei til EU ved leder *Heming Olaussen* (Norge) – <http://www.neitileu.no>

Folkrorelsen Nej til EU ved ordförande *Jan-Erik Gustafsson* (Sverige) – <http://www.nejtillieu.se>

Alternativ till EU ved viceordförande *Lea Launokari* (Finland) - <http://www.kaapeli.fi/~veu/>

Eftersendes ikke ved vedvarende
adresseændring, men tilbagesendes med
oplysning om ny adresse

Frit Norden
co. Lerstrup
J. P. E. Hartmanns Allé 2-B
2500 Valby

Post kunde nr. 150011206

Fritt Norden - Norge: Invitasjon / innkalling til årsmøte lørdag 11. februar - 2006

Velkommen til andre ordinære årsmøte i Fritt Norden - Norge. Møtet holdes i Nei til EU's lokaler på Arbeidersamfunnets plass 1. i Oslo (8.etg.) lørdag 11. februar kl. 13.00, i Nei til EUs lokaler i Oslo.

Første del av møtet er åpent, og vi håper mange vil komme for å høre generalsekretær **Per Ritzler** i Foreningen Norden snakke om det nordiske samarbeid og styrking av den nordiske identitet. Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd for 2006, og i programmet står den nordiske velferdsmodell og samarbeid med de nordiske nærområder sentralt.

Etter diskusjon og foredrag blir det årsmøtesaker (dagsorden i følge vedtekter), forslag til arbeidsprogram og orientering om neste års Folkeriksdag på Island.

Medlemskap kan tegnes før årsmøtet settes.

*Vennlig hilsen
for styret, Torbjørn Dahl*

For mer informasjon kontakt:
Fritt Norden - Norge v/ Torbjørn Dahl
Nigardslia, 2625 Fåberg. tlf.: 61261458
e-post: tordahl@online.no og
Marianne Westby, tlf: 99707301
e-post: marianne.westby@sv.no
Bank konto : 0531 51 14855.

STØT FRIT NORDEN

i arbejdet for dansk folkestyre og et frit internationalt samarbejde med udgangspunkt i nordisk menneskesyn og fællesskab. Foreningen er tværpolitisk og uafhængig af andre organisationer. Bliv medlem eller abonnent.

Nærmere oplysninger hos sekretær

Hanne Kock
Ryslingevej 24
8270 Højbjerg
tlf. 86 14 78 30
mail: HanneKock@post.tele.dk

Eller hos foreningens formand
Jesper Morville
Christianshvilevej 3, 1. sal
2920 Charlottenlund
tlf. 39 63 35 37
mail: JesperMorville@mail.dk
Eller besøg vores hjemmeside:
<http://www.fritnorden.dk>

Sæt kryds i kalenderen!

Nordisk folkrikssdag/folkemøde den 28. - 30. juli 2006 Reykjavik, Island

**Arrangør: Heimssýn, Island
og Frit Norden Danmark, Sverige og Norge**

Programoplysninger og information
om rejsemuligheder mv.
vil efterhånden som de foreligger
løbende blive formidlet
på Frit Nordens hjemmeside <http://www.fritnorden.dk/>

